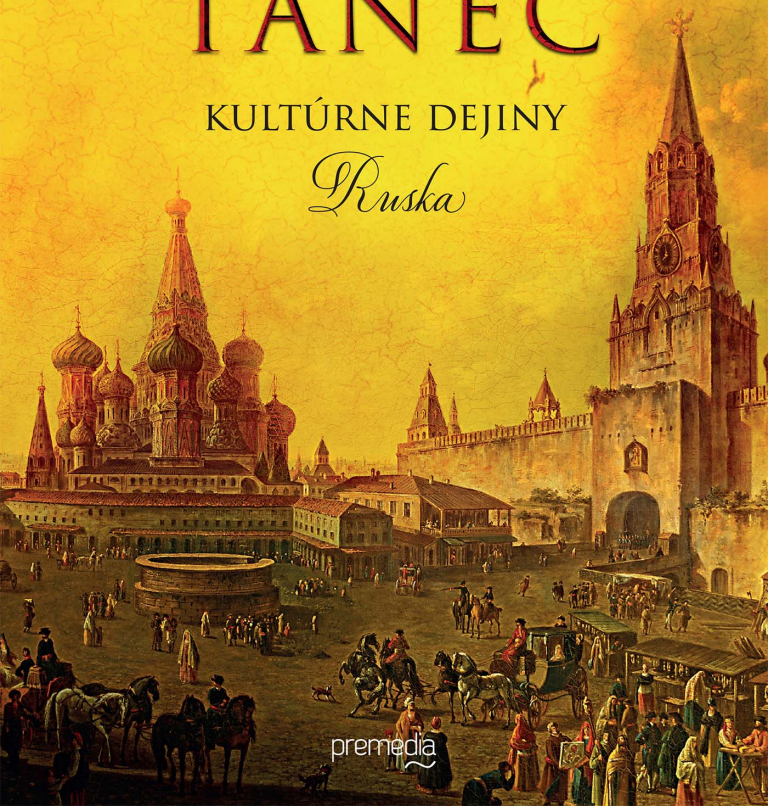

ORLANDO FIGES

NATAŠIN TANEC

KULTÚRNE DEJINY

Ruska

premedia

Orlando Figes: Revolučné Rusko 1891 – 1991

Revolúcia mení formu a charakter, no stále si zachováva podobné idealistické ciele, od svojich počiatkov v hladomorom sužovanom roku 1891 až po svoj koniec a kolaps komunistického Sovietskeho zväzu v roku 1991.

Figes rozoznáva tri základné fázy: Lenin a bolševici, ktorí prichádzajú s deštrukciou všetkého starého a zrodom nového systému, pričom toho obdobie ukončí až teror tridsiatych rokov; stalinistická generácia pochádzajúca z nižších tried, ktorá vytvorí pevné štruktúry sovietskeho režimu a svoju legitimitu utvrdí víťazstvom v druhej svetovej vojne; a generácia roku 1956 ovplyvnená odhalením kultu osobnosti a stalinistických zločinov, no stále považujúca revolučný zápal za liek na ekonomický úpadok a stratu lojálnosti voči režimu.

Až do zániku sovietskeho režimu jeho vedúci predstavitelia verili, že pokračujú v revolučnom diele započatom Leninom. Ich spôsob vládnutia sa časom menil, najmä po Stalinovej smrti, keď sa zriekli použitia masového teroru, ale vždy samých seba vnímali ako Leninových nasledovníkov pracujúcich na dosiahnutí rovnakých utopických cieľov, aké si vytýčili zakladatelia sovietskeho štátu: komunistickej spoločnosti, hmotného blahobytu pre proletariát a nového kolektívneho typu človeka.

S autoritou a charakteristickým štýlom, ktorým sa preslávil už vo svojich predchádzajúcich knihách, prináša Orlando Figes pútavú a svojim spôsobom revolučnú zmenu pohľadu na jednu z kľúčových udalostí dvadsiateho storočia.

ORLANDO FIGES

NATAŠIN TANEC

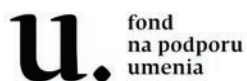
KULTÚRNE DEJINY

Ruska

Z angličtiny preložil
Igor Otčenáš

premedia

Preklad tejto knihy podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia

Orlando Figes
NATAŠIN TANEC

Copyright © Orlando Figes, 2002
Translation © Igor Otčenáš, 2020
Slovak edition © Vydavateľstvo Premedia, 2020
All rights reserved
ISBN 978-80-8159-904-0

Lydii a Alici

Obsah

Zoznam ilustrácií a fotodokumentov	9
Poznámky k mapám a textom	14
Mapy	15
Úvod	23
1 EURÓPSKE RUSKO	31
2 DETI ROKU 1812	89
3 MOSKVA! MOSKVA!	155
4 DEDINSKÁ SVADBA	215
5 HLADANIE RUSKEJ DUŠE	275
6 DŽINGISCHÁNOVI POTOMKOVIA	331
7 RUSKO SOVIETSKOU OPTIKOU	397
8 RUSKO A CUDZINA	475
Odkazy na archívy a použitá literatúra	531
Glosár	532
Chronologická tabuľka	535
Ďakovanie	545

ZOZNAM ILUSTRÁCIÍ A FOTODOKUMENTOV

Vyvinul som všemožnú snahu kontaktovať držiteľov autorských práv. Vydavatelia ocenia upozornenia na akékoľvek chyby alebo chýbajúce údaje pre budúce vydania tejto knihy.

Úvodné ilustrácie jednotlivých kapitol

1. Benjamin Paterssen: *Vue de la grande parade au Palais de l'Empereur Alexandre Ier à St Petersburg*, okolo 1803. Ashmolean Museum, Oxford.
2. Adolphe Ladurnier: *Pohľad na Bielu sálu v Zimnom paláci, St Petersburg*, 1838. Ermitáž, Sankt-Peterburg*/Petruška, Moskva.
3. Chrám Vasilija Blaženého, Červené námestie, Moskva, koniec 19. storočia (snímka: David King Collection, Londýn).
4. Dedina s jednou ulicou, typická pre stredné Rusko, okolo roku 1910. Fotografia Netty Peacockovej. Victoria & Albert Museum Picture Library, Londýn.
5. Natalia Gončarovová: scéna z *Vtáka Ohniváka* (1926), Victoria & Albert Museum Picture Library, Londýn.

.....
* Pri písaní názvu mesta Sankt-Peterburg/Petrohrad sme pri preklade postupovali v zmysle § 18 ods. 7 zákona č. 215/1995 Z. z. o geodézii a kartografii v znení neskorších predpisov, ktorý záväzne platí pre vydavateľov kartografických diel, odborných publikácií, na používanie v tlači a iných prostriedkoch masovej komunikácie a v úradnej činnosti orgánov verejnej správy. V danom prípade máme podľa zoznamu exonym Úradu geodézie, kartografie a katastra SR (www.skgeodesy.sk), s. 48, do činenia so vžitým názvom Petrohrad (exonymum) a oficiálnym názvom Sankt-Peterburg (endonymum), čím sa myslí názov geografického objektu v úradnom alebo zaužívanom jazyku vyskytujúcim sa na území, na ktorom sa geografický objekt nachádza. Keďže podľa rezolúcií OSN sa odporúča redukovať počet exonym podľa skutočného používania, lebo ich význam sa hlavne v medzinárodnom používaní stráca, a uprednostniť používanie oficiálnych názvov (endonym), budeme sa riadiť týmto odporúčaním a používať oficiálny názov Sankt-Peterburg, pokiaľ si to kontext prekladu nevyžiada inak, resp. ak to nebude inak uvádzané v inojazyčných názvoch objektov, umeleckých diel a pod. (Pozn. prekl.)

6. Postavy Skýtov: archeologická rytina z konca 19. storočia.
7. Anna Achmatovová v Dome fontán. Copyright © Múzeum Anny Achmatovovej v Dome fontán, Sankt-Peterburg.
8. Igor a Viera Stravinskí prilietajú na letisko Šeremetevo v Moskve, 21. september 1962. Reprodukcia z Igor a Vera Stravinsky, *A Photograph Album 1921–1971* (Thames & Hudson, Londýn 1982).

Ilustrácie v texte

1. Preprava obrovského žulového kvádra na podstavec *Medeného jazdca*. Rytina podľa kresby A. P. Davydova, 1782.
2. Dobové oblečenie v Moskovskej Rusi 17. storočia. Rytina Adama Oleariusa *Putovanie do Moskovskej Rusi a Perzie* (Hamburg, Šlezvicko, 1669).
3. Šeremetevovo divadlo v Ostankine. Fotografia copyright © William C. Brumfield.
4. Gérard de la Barthe: *Moskovské parné kúpele*, 1790. Puškinovo múzeum, Moskva (snímka: AKG Londýn).
5. „Mužičke knieža“: Sergej Volkonskij v Irkutsku. Dagerotyp od A. Lavignona, 1845 (snímka: Novosti, Londýn).
6. Alexej Venecianov: *Čistenie červenej repy*, 1820. Copyright © 2002, Štátne ruské múzeum, Sankt-Peterburg/Petruška, Moskva.
7. Dojka v tradičnom ruskom odevu. Fotografia zo začiatku 19. storočia. Súkromná zbierka. Reprodukcia z Chloe Oblensky: *The Russian Empire: A Portrait in Photographs* (Jonathan Cape, Londýn 1979).
8. Pomník na oslavu tisícročia existencie Ruska na námestí pred Katedrálou svätej Sofie v Novgorode. Fotografia Michaila Mikešina, začiatok druhej dekády 20. storočia.
9. Maria Volkonská a jej syn Miša. Dagerotyp, 1862. Reprodukcia z Christine Sutherland, *The Princess of Siberia: The Story of Maria Volkonsky and the Decembrist Exiles* (Methuen, Londýn 1984).
10. Etienne-Maurice Falconet: *Medený jazdec*. Pomník Petra Veľkého, 1782 (snímka: Hulton Archive, Londýn).
11. Viktor Gartman: návrh kyjevskej mestskej brány (snímka: Novosti/Bridgeman Art Library, Londýn).
12. Vladimir Šervud: Ruské múzeum, Červené námestie, Moskva. Fotografia zo začiatku 20. storočia (snímka: Alexander Meledin Collection/Mary Evans Picture Library, Londýn).
13. Ilja Repin: skice k obrazu *Burlaci na Volge*, 1870. Národná galéria Praha.
14. Tolstého statok v Jasnej Poľane. Fotografia z konca 19. storočia.

15. Jelena Polenovová: *Mačka a sova*, rezba na dverách, dielňa Abramcevo, začiatok deväťdesiatych rokov 19. storočia. Láskavo poskytlo Izobraziteľnoje iskusstvo, Moskva.
16. Kostol v Abramceve, podľa návrhu Viktora Vasnecova, 1881 – 1882. Fotografia copyright © William C. Brumfield.
17. Hráč na *gusliach*. Reprodukcia z Chloe Oblensky: *The Russian Empire: A Portrait in Photographs* (Jonathan Cape, Londýn 1979).
18. Nikolaj Roerich: kostýmy pre chlapcov a dievčatá pri prvom uvedení *Svätenia jari*, Paríž 1913 (snímka: Lebrecht Collection, Londýn).
19. Stravinskij prepisuje na verande svojho domu v Ustilugu ľudovú pieseň, ktorú mu hrá *guslar*, 1909 (snímka: Fondation Théodore Strawinsky/Lebrecht Collection, Londýn).
20. Pustovníci v kláštore v severnom Rusku (snímka: Popperefoto, Northampton).
21. Komijčania v typickom oblečení. Fotografia od S. I. Sergela cca z roku 1912. Reprodukcia z L. N. Molotova, *Ľudové umenie v ruskej federácii z Etnografického múzea národov ZSSR* (Chudožnik RSFSR, Leningrad 1981).
22. Vasilij Kandinskij: skice budov v komijskej oblasti. Z vologdského denníka, 1889. Centre Pompidou, Musée National d'Art Moderne, Paríž. (Copyright © Photo CNAC/MNAM Dist. RMN) © ADAGP, Paríž a DACS, Londýn 2002.
23. Buriatsky šaman v maske s bubnom, paličkou a palicami na poháňanie koňa. Fotografia od Toumanoffa, začiatok 20. storočia.
24. Akvarelová kópia strateného autoportrétu Michaila Lermontova s čerkeským mečom a gubou, 1837 (snímka: Novosti, Londýn).
25. Vladimir Stasov: štúdia ruskej iniciály B z novgorodského rukopisu zo 14. storočia. Reprodukcia zo Stasov, *Russkij narodnyj ornament*, 1872) (photo copyright © British Library, Londýn [ref. 7743]).
26. Vladimir Stasov: titulná strana partitúry opery Rímskeho-Korsakova *Sadko*, 1897. Photograph copyright © British Library, Londýn [ref. G. 1073.a].
27. Achmatovová a Punin na dvore Domu fontán, 1927. Copyright © Múzeum Anny Achmatovovej v Dome fontán, Sankt-Peterburg.
28. Ľubov Popovová: návrh scény pre Mejerchoľdovu inscenáciu *Velký paroháč* (1922). Tretiakovská galéria Moskva (snímka: Bridgeman Art Library, Londýn).
29. Alexander Rodčenko: *Pre ňu a pre mňa*, ilustrácia z Majakovského *Pro eto*, 1923. Súkromná zbierka. © DACS 2002.
30. Ruská roľnícka chalupa v talianskej katedrále. Záverečný záber z filmu Andreja Tarkovského *Nostalgia*, 1983 (snímka: Ronald Grant Archive, Londýn).
31. Sergej Efron a Marina Cvetajevová, 1911. Láskavo poskytla Viktoria Schweitzerová.

Farebná obrazová príloha č. 1

1. Nikolaj Argunov: *Portrét Praskovie Šeremetevovej*, 1802. Copyright © 2002. Štátne múzeum keramiky a nemovitostí XVIII. storočia, Kuskovo/Petruška, Moskva.
2. Vasilij Tropinin: *Portrét Puškina*, 1827, Puškinovo múzeum, Moskva (snímka: AKG Londýn).
3. Alexej Venecianov: *Statkárkino ráno*, 1823. Copyright © Štátne ruské múzeum, Sankt-Peterburg/Petruška, Moskva.
4. Alexej Venecianov: *Na zoranom poli: Jar*, 1827. Štátna Tretiakovská galéria (snímka: Bridgeman Art Library, Londýn).
5. Vasilij Perov: *Odpočívajúci poľovníci*, 1871. Štátna Tretiakovská galéria, Moskva (snímka: Bridgeman Art Library, Londýn).
6. Interiér Teremského paláca, Kremel, Moskva, reštauroval Fiodor Solncev (snímka: Novosti, Londýn).
7. Vasilij Surikov: *Bojarka Morozovová*, 1884. Štátna Tretiakovská galéria, Moskva (snímka: Scala, Florencia).
8. Slávnostný cársky kovš od Michaila Perkina pre Fabergého, 1906. Copyright © Phototeque de la Musée de Arts Décoratifs, Paríž.
9. Váza so Sirénou od Sergeja Vaškova pre Farbergého, 1908. Copyright © 2002, Štátne historické múzeum Moskva/Petruška, Moskva.
10. Ilja Repin: *Portrét Vladimira Stasova*, 1873. Copyright © 2002, Štátna Tretiakovská galéria, Moskva.
11. Ilja Repin: *Burlaci na Volge*, 1873. Copyright © 2002 Štátne ruské múzeum, Sankt-Peterburg/Petruška, Moskva.
12. Ivan Kramskoj: *Rolník Ignatij Pirogov*, 1874. Copyright © 2002. Kyjevské múzeum ruského umenia, Kyjev, Ukrajina/Petruška, Moskva.
13. Leon Bakst: *Portrét Ďagileva s jeho pestúnky*, Sankt-Peterburg/Petruška, Moskva.

Farebná obrazová príloha č. 2

1. Originálna partitúra *Svätenia jari* od Igora Stravinského, 1913. Súkromná zbierka (snímka: Bridgeman Art Library). Copyright © 1912, 1921 Hawkes & Son (Londýn) Ltd. Reprodukcia so súhlasom Boosey & Hawkes Music Publishers Ltd.
2. Viktor Vasnecov: návrh výpravy pre Mamontovovu inscenáciu opery Rímskeho-Korsakova *Snehulienka*, Abramcevo, 1881 (snímka: Novosti, Londýn).

3. Scéna a kostýmy Nikolaja Roericha k *Sväteniu jari*, ktoré použil Joffreyho balet pri obnovení pôvodnej choreografie baletu v roku 1987. Copyright © Herbert Migodoll.
4. Nikolaj Roerich: *Modly*, 1901. Copyright © 2002. Štátne ruské múzeum, Sankt-Peterburg/Petruška, Moskva.
5. Nikolaj Roerich: návrh kostýmov pre *Snehulienku*, 1921, do inscenácie Chicagskej opernej spoločnosti, 1922. Láskavo poskytlo Nicholas Roerich Museum, New York.
6. Vasilij Kandinskij: *Nesúrodý život*, 1907. Copyright © Städtische Galerie im Lenbachhaus, Mníchov © ADAGP, Paríž a DACS, Londýn 2002.
7. Vasilij Kandinskij: *Všetci svätí II*, 1911. Copyright © Städtische Galerie im Lenbachhaus, Mníchov © ADAGP, Paríž a DACS, Londýn 2002.
8. Vasilij Kandinskij: *Elipsa č. 2*, 1925. Pompidouovo centrum, Musée National d'Art Moderne, CCI, Paríž. (Copyright © Photo CNAC/MNAM Dist. RMN) © ADAGP, Paríž a DACS, Londýn 2002.
9. Šamanská vtáčia čelenka, cédrové drevo, prvá polovica 19. storočia. Zo zbierky Antropologického a etnografického múzea Petra Velkého (Kunstkamera), Ruská akadémia vied, Sankt-Peterburg.
10. Isaak Levitan: *Vladimirka*, 1892. Štátna Tretiakovská galéria, Moskva (snímka: Scala, Florencia).
11. Vasilij Vereščagin: *Prekvapujúci útok*, 1871 (snímka: Christie's Images, Londýn).
12. Kuzma Petrov-Vodkin: *Kúpanie ryšiaka*, 1912. Štátne ruské múzeum, Sankt-Peterburg (snímka: Scala, Florencia).
13. Kazimir Malevič: *Červená jazda*, 1930. Štátne ruské múzeum, Sankt-Peterburg (snímka: Scala, Florencia).
14. Natan Altman: *Portrét Anny Achmatovovej*, 1914. Copyright © 2002, Štátne ruské múzeum, Sankt-Peterburg/Petruška, Moskva © DACS 2002.

POZNÁMKY K MAPÁM A TEXTOM

Mapy

Na mapách sú uvedené miestne pomenovania používané v Rusku pred rokom 1917. V niektorých prípadoch sú v zátvorke uvedené pomenovania používané za sovietskej éry, resp. používané v súčasnosti.

Letopočty

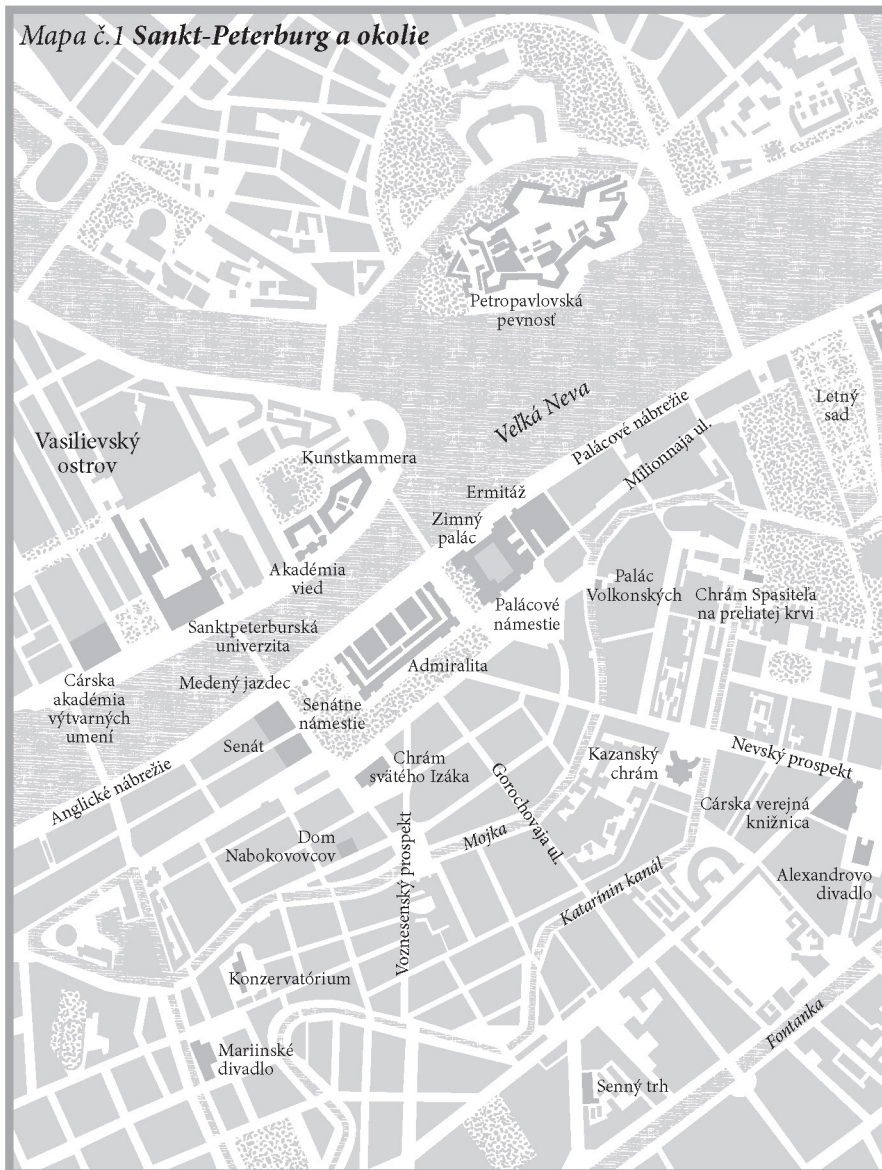
V rokoch 1700 až 1918 sa v Rusku používal juliánsky kalendár, ktorý ráta dátum s odstupom trinástich dní od gregoriánskeho kalendára. Niektoré letopočty do februára 1918, keď Rusko prešlo na gregoriánsky kalendár, sa v tejto knihe uvádzajú podľa juliánskeho kalendára.

Používanie metrického systému

Všetky vzdialenosti, váhy a plošné výmery sa udávajú v metrickom systéme.

MAPY

Mapa č.1 Sankt-Peterburg a okolie

Mapa č.2 Moskva a okolie

Mapa č.3 Európske Rusko

